

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU
Preddiplomski sveučilišni studij ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

**FOTOGRAFIJA KAO VIZUALNI IZRAZ DJECE PREDŠKOLSKE
DOBI**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime: Marina Mavrović

Mentor: Goran Kujundžić, doc.dr. art.

Predmet: Likovna kultura u integriranom kurikulumu

Matični broj studenta: 2713

Osijek, 2016.

SADRŽAJ

I. SAŽETAK	3
II. UVOD.....	4
III. TEORIJSKA POLAZIŠTA.....	5
1. FOTOGRAFIJA	5
2. FOTOGRAFIJA U PREDŠKOLSKOJ DOBI	8
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA	10
Cilj istraživanja	10
Hipoteze	10
Zadaci istraživanja.....	10
Uzorak istraživanja.....	11
Instrument i postupak istraživanja.....	11
Postupak istraživanja.....	11
Sređivanje podataka	11
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	12
4.1. Analiza dječjih fotografija.....	12
4.1.1. PRVI DAN ISTRAŽIVANJA.....	13
4.1.2. DRUGI DAN ISTRAŽIVANJA	27
5. RASPRAVA.....	42
ZAKLJUČAK	44
LITERATURA.....	45
PRILOZI.....	46

I. SAŽETAK

Vrlo je važno poticati dječje kreativno izražavanje još od najranije dobi. Mogućnosti kreativnog izražavanja se nastavljaju unaprijeđivati te se danas moguće izraziti i vizualnim putem. Novi mediji nisu još toliko zastupljeni u predškolskoj dobi djece te je cilj provedenog istraživanja bio uočiti da li su djeca uspješna pri fotografiranju i odabiru li prije fotografirati ljude ili predmete. Rezultati istraživanja su osnovani na prikupljenim dječjim fotografijama, informacijama koje su djeca dala o fotografijama te deskriptivnoj analizi fotografija. Istraživanje je provedeno u dva dana, a obuhvaćalo je 22 djece predškolske dobi u DV „Bubamara” u Osijeku.

Ključne riječi: kreativno izražavanje, fotografija, predškolska dob, djeca

ABSTRACT

It's very important to encourage children's creative expression from the early age. Possibilities of creative expressions are continuing to improve and today it's even possible to express through visual way. New media isn't represented that much with preschool children and the purpose of the conducted research was to notice are children successful with photographing and do they rather choose to photograph people or subjects. Research results are based on the collected photographs of children, information which children gave about the photographs and on the descriptive analysis of the photographs. Research was conducted in two days with 22 preschool children in kindergarten "Bubamara" in Osijek.

Key words: creative expression, photography, preschool age, children

II. UVOD

O kreativnosti i njezinom izražavanju mnogi autori daju brojne definicije, ali većina se slaže da je kreativno djelo ono koje je novo, bilo pojedinca ili društva. Vrlo je važno poticati kreativno izražavanje još od najranije dobi. Jedan od načina poticanja kreativnosti jest omogućiti djeci različite obilke izričaja kroz različite tehnike. Stoga je odabrano provedeno istraživanje koje se odnosi na postupak fotografiranja kod djece predškolske dobi, jer je upravo to novi način izražavanja kreativnosti kod djece. Za područje ovakvog načina vizualnog izražavanja kod djece ne postoji mnogo literature, no u današnje vrijeme predškolska djeca već znaju koristiti novu tehnologiju stoga im fotografiranje digitalnim fotoaparatom nije ništa novo i nepoznato.

Odgojitelji u dječjim vrtićima tijekom likovnih aktivnosti ograničavaju se na likovne tehnike i sredstva, a u današnje vrijeme napretka tehnologije trebali bi se prilagoditi u ranoj dobi te se ne oglušiti na njezinu mogućnost uporabe, što je upravo zašto me zainteresirala ova tema. Budući da je fotografija u dječjim vrtićima gotovo neistraženo područje upravo zato je ovo istraživanje od važnosti.

Cilj istraživanja je istražiti na koji način djeca predškolske dobi pristupaju postupku fotografiranja, te koliko su uspješna pri primjenjivanju uputa o načinu fotografiranja i koji motiv odabiru fotografirati u procesu. U radu je opisano navedeno istraživanje u kojem se provjeravaju odabrane hipoteze. Do rezultata istraživanja dolazi se na osnovi kvalitativne analize dječjih fotografija koje će biti priložene u radu.

Istraživanje je provedeno u DV „Bubamara” u Osijeku s 22 djece u dobi od 6 godina. Ono se provelo u 2 dana (u razmaku nekoliko dana). Prvi ciklus se odvijao tako da su djeca fotografirala u sobi dnevnog boravka, a mogla su birati između fotografiranja ljudi ili predmeta. Svako dijete moglo je fotografirati po dvije fotografije. Nakon toga pregledavane su fotografije i djeca su mogla dati objašnjenja o svojim radovima. Drugi ciklus se odvijao tako da se djeci dala mogućnost izbora u radu s cvijećem, djeci je ponuđena vaza u koju mogu staviti cvijeće te ga fotografirati samostalno ili si mogla sjesti za stol gdje su im ponuđeni materijali s kojim mogu samostalno kreirati aranžman te ga fotografirati. Do rezultata istraživanja se došlo deskriptivnom analizom fotografija koje su djeca samostalno fotografirala.

III. TEORIJSKA POLAZIŠTA

1. FOTOGRAFIJA

Riječ „fotografija“ dolazi od grčke riječi phos=svjetlo te graphis=crtanje, koje imaju zajedno značenje „crtanje pomoću svjetla“, odnosno svjetlopis, riječ koja se ponekad koristi umjesto riječi fotografija. Fotografija je jedan oblik vizualne umjetnosti gdje fotograf (autor umjetničkog djela) uz pomoć fotoaparata te vlastite ideje i znanja zabilježava stvari, događaje, odnosno svijet oko sebe uz pomoć leće i svjetlosti. Kao grana likovne umjetnosti, fotografija se dijeli na dokumentarnu fotografiju, umjetničku fotografiju, portretna, mrtve prirode, reklamnu i dr.

U svojoj skoro dvjestogodišnjoj povijesti ova je grana umjetnosti zainteresirala mnoge kreativne pojedince te im dala mogućnost da na ovaj način zabilježe povijest. Međutim postojali su različiti problemi kao što su zadržavanje fotografije na fotoosjetljivom materijalu. Preteča fotografije je tzv. *"camera obscura"* koju su primjenjivali slikari pejzaža i portretisti sve do 19.st., no 1839.g. Jacques Daguerre otkrio je da je pronašao način kako proizvesti permanentni pozitiv. Taj izum nazvan je dagerotipija. U sljedećih nekoliko desetljeća fotografi su uvelike unaprijedili granu fotografije, no vjerojatno najbitniji napredak postigao je George Eastman koji je izumio fotografski film, tj. tanku prozirnu traku s fotoosjetljivim slojem. Prve aparate proizveo je u svojoj tvrtci Kodak te su imali ugrađen film koji se koristio za fotografiranje, a nakon što bi se potrošila rola filma - cijeli fotoaparat bi se vraćao u Kodak, oni bi film razvili, napravili pozitive i vratili aparat vlasniku zajedno s fotografijama i novom rolom filma. Ovi tradicionalni načini fotografiranja su poprilično sputavali fotografe na terenu zbog nemogućnosti korištenja sobe za razvijanje fotografija.

Kako su mediji napredovali tako je napredovala i fotografija te je došlo do pojave digitalne fotografije 1988.g. što je uvelike olakšalo fotografiranje i razvijanje fotografija svim korisnicima. Osim samog digitalnog fotoaparata za fotografiranje od pomoći može biti i dodatna oprema kojom će se poboljšati kvaliteta snimljenih fotografija. No isto tako pri fotografiranju bi se trebali zapitati što želimo fotografijom reći i kome je namijenjena. Ubrzo nakon pojave fotografije pojavio se pojam *fotografski portret* kao proces kojim se može zamrznuti trenutak koji u vremenu i prostoru traje vječno. Unaprjeđivanjem tehnike i fotografske emulzije razvijao se i portret te se počeo vezivati uz pojmove karaktera i emocije koje svaku osobu čine posebnom. Pri kreiranju portreta, bez obzira na tradicionalne ili suvremene načine postoji niz čimbenika poput poznavanja kompozicije i tehnike, vješto

rukovanje fotografskom opremom, visok stupanj samopouzdanja i samokritičnosti koji pridonose kvalitetnom i kreativnom fotografiranju. Fotografiranje portreta u današnje vrijeme je vrlo učestalo, ne samo kod profesionalnih fotografa, već i u svakodnevnom životu ljudi te služi kao vremenska kapsula kojom zamrzavamo ponašanje, odjeću ili stil, te zahvaljujući određenim fotografijama imamo osjećaj kao da možemo vidjeti nečiji karakter, a ne samo fizički izgled. Fotografiranje ljudi može biti zabavno, ali i teško.

Kao što je već spomenuto portret treba opisivati osobu koju fotografiramo te je cilj obuhvatiti fotografijom duh, emocije i osobnost osobe kao i njezine fizičke karakteristike.

Prema načinu kadriranja portret može biti:

- Klasičan – naglasak je na osobi. To postizemo izrazom lica u kombinaciji sa svjetlom i pozadinom. Klasični portret koji najčešće susrećemo je portret za dokumente.
- Ambijentalan – opisujemo osobu unutar određenog prostor. To je najčešće radni ili životni prostor.

Prema kontaktu fotografa i osobe portreti mogu biti formalni i neformalni. To se najlakše određuje ovisno o tome gleda li model izravno u fotoaparat ili ne. Kod formalnog portreta naglašena je suradnja između fotografa i fotografirane osobe, dok u neformalnim portretima nema formalne suradnje, odnosno kontakt nije vidljiv. U praksi se susrećemo s mnoštvom svih mogućih kombinacija ambijentalnih, klasičnih, formalnih i neformalnih portreta.

Kao što smo u početku spomenuli fotografija je način slikanja svjetlom, prema tome svjetlo je vrlo važan element pri fotografiranju. „Svaka umjetnost ima svoj specifičan medij. Medij fotografije jest svjetlo. Fotograf doslovno kreira svjetlom i nemoćan je bez njega. Jedino svjetlo mu omogućuje da snima, da komunicira, da se izrazi u slici.“, tako je o svjetlu govorio Andreas Feininger, poznati fotograf i fotografski teoretičar. Kako bi mogao iskoristiti sve mogućnosti svjetla fotograf mora poznavati njegove osnovne funkcije, a to su: svjetlo čini sadržaj vidljivim, svjetlo dočarava volumen i dubinu, svjetlo daje ugođaj fotografiji i svjetlo oblikuje sjene. Pri fotografiranju osobe svjetlo može padati na osobu iz različitih smjerova i kuteva, direktno, bočno, kontra, odozgo i odozdo, stoga je potrebno osobu namjestiti pod kutom koji će najviše odgovarati za vidljivost modela na fotografiji. Također ne postoji svjetlo bez sjene koja nam na dvodimenzionalnom mediju fotografiji služi kao nadomjestak za treću dimenziju, te razlikujemo dvije vrste sjena: površinska sjena (kao posljedica volumena i oblika) i bačena sjena (nastaje zbog neprozirnosti predmeta).

Prema načinu snimanja može se vidjeti također i fotografov stav prema osobi koju fotografira. Zavisno od rakursa, pri fotografiranju portreta, pojedini dijelovi lica mogu doći više ili manje do izražaja. Pod pojmom *rakurs* označavamo položaj kamere po vertikali u odnosu na osobu.

Portret se tako može snimiti iz tri rakursa:

- Gornji rakurs – često se koristi kako bi se opisao neki prostor i odredio položaj ljudi u njemu
- Visina pogleda
- Donji rakurs – često se koristi pri fotografiranju pejzaža

Ekstremni gornji rakurs zove se ptičja perspektiva, a ekstremni donji rakurs žablja perspektiva. Osim po vertikalnoj liniji, položaj kamere u odnosu na modela kojeg se fotografira, može biti i po horizontalnoj liniji. Portret se može još fotografirati frontalno, iz profila, tri četvrtine, s glavom nagnutom prema dolje, prema gore te nagnutom u stranu.

Kod fotografiranja portreta dolazimo do termina *američki portret* koji dolazi iz vesterna, a odnosi se na portret osobe koja se vidi od glave do bedara ili listova.

Dobra fotografija zahtjeva solidno razumijevanje pravila kompozicije i nešto osjećaja, koji dolaze s iskustvom te način na koji se raspoređuju objekti na fotografiji, odnosno kompozicija. Posao fotografa je pretvaranje onoga što vidi vlastitim očima u privlačnu fotografiju korištenjem pravila kompozicije. Žarište je glavni objekt fotografije, odnosno glavna točka na fotografiji koja privlači pogled gledatelja. Najprije je potrebno odabrati žarišnu točku i zatim sukladno time isplanirati fotografiju. U praksi važi opće pravilo koje se odnosi na to da bi fotografija trebala imati samo jedno žarište jer ako ima više žarišta gledatelji neće znati u što trebaju gledati.

2. FOTOGRAFIJA U PREDŠKOLSKOJ DOBI

Za područje ovakvog načina vizualnog izražavanja kod djece predškolske dobi ne postoji mnogo literature, no u današnje vrijeme predškolska djeca već znaju koristiti novu tehnologiju stoga im fotografiranje digitalnim fotoaparatom nije ništa novo i nepoznato.

Rudolph Arnheim u svojoj knjizi 'Umjetnost i vizualno opažanje' tvrdi da dijete učeći kako promatrati, aktivno odabire, obrađuje i na temelju osobnog shvaćanja i opažanja (percepcije) objedinjuje ono što vidi. Postoje mnoge situacije u postupku fotografiranja gdje je dijete većinom objekt, a ne subjekt, što privlači pažnju za potrebu da se razumiju djeca iz njihove perspektive i da se prikaže dječja percepcija koja može biti različita od percepcije odraslih osoba (Matthews, 1998)

Krešimir Mikić kaže da ako želimo da se djeca nauče smisleno i odgovorno služiti medijima, a posebno digitalnima, potrebno im je ponuditi odgovarajuće načine na koje se mogu upoznati s njima te kako bi mogli steći praktična iskustva. Smatra kako je vrlo važno omogućavati dječje vizualno izražavanje jer se time potiče dječja mašta i kreativnost. Djeci treba medije predložiti kao oblikovno i izražajno sredstvo, dakle kao jedan oblik stvaralaštva. Smatra da je nužno s djecom razgovarati o njihovim medijskim doživljajima i medijskim iskustvima te ih poticati da budu aktivni i da fotografiraju i iskorištavaju mogućnosti koje nude mediji kako bi se izražavali.

Kod šestogodišnjaka naziremo početak formiranja vizualnog pojma linije. Logično je pretpostaviti da ukoliko su dječji vizualni tragovi kvalitetniji i raznovrsniji da se spontana aktivnost njeguje i razvija, a time će i opažaj biti osobniji i mnogovrsniji. Tu pretpostavku potkrepljuju i novija istraživanja koja su pokazala da vizualni sustav ima veće mogućnosti za stvaralačko opažanje i generiranje slike nego što se prije mislilo. Ukoliko koristimo plohu kao podlogu pri čemu vidimo trag kretanja ruke, uhvaćeni trag svjetlosti na fotografskom papiru, itd. omogućavamo osvještavanje jednog vida viđenja. Prakticiranje različitih medija od ranog djetinjstva može biti doprinos osjetilno-refleksivnom odnosu prema svijetu. U tome mogu igrati važnu ulogu novi mediji fotografija koji istovremeno omogućuju zapisivanje i usmjeravanje pogleda koji pružaju spontanu istraživačku mogućnost. (Damjanov, 1991)

Provedeno je nekoliko istraživanja u kojima je djeci dan fotoaparat kojim su mogli fotografirati događaje u njihovom životu koji su im bitni, također je primijećeno da djeca uživaju u fotografiranju te da uglavnom sva djeca sudjeluju i žele zadržati fotografije te ih pokazivati drugima jer su ponosni na svoj vizualni izraz. Herbert Read kaže da je spontano izražavanje ujedno i slobodno oslobađanje mentalnih aktivnosti mišljenja, osjećaja i osobnog doživljavanja.

U okviru znanstveno-istraživačkog projekta *Može li biti drugačije?! Kako to istražuju djeca?* osigurali su se uvjeti za dječje istraživanje u različitim područjima u kojima su djeca mogla izraziti vlastitu kreativnost koristeći se videokamerom, web kamerom, digitalnom fotografijom i fotogramima. Psiholog Jean Piaget smatrao je kako za pravilan razvoj djeteta nužno da istražuje svijet oko sebe slobodno, samostalno i aktivno jer tako ujedno izgrađuje i sebe kao osobu. Stoga sve aktivnosti kojima se dijete bavi, kao što su manipuliranje predmetima, provjeravanje hipoteze, isprobavanje različitih ishoda ili igranje uloga pridonosi cjelokupnom razvoju djeteta (Berk 2008, Vasta, Haith, Miller 1998, prema Balić Šimrak 2011). Tako se u sklopu ovog istraživačkog projekta djeci nudilo niz raznovrsnih aktivnosti od kojih su neke uključivale korištenje fotoaparata i videokamere. „Djeca su konstantno fotografirala i snimala, kao i odgojiteljice koje su sve dokumentirale, a stručni su suradnici (multimedijalni umjetnici) selekcijom njihovih fotografija i snimaka uz minimalne intervencije postavili izložbu.“ (Uljanić, Šuran, Skoko, 2013)

Promatrajući fotografije koje su nastale od djece može se uočiti rana darovitost i kreativnost kod pojedine djece i u ovom području rada, a ne samo u jednom mediju. Stoga je vrlo važno kod djece poticati i istraživati nove načine rada s medijima, a ne samo tradicionalno pristupati. U likovni jezik te komunikaciju s likovnim djelima, likovno izražavanje i stvaranje ulazi se postepeno. (Jakubin, 2011) Suvremena svjetska umjetnička scena prepoznaje fotografiju kao moćno sredstvo izražavanja, a nova pedagoška praksa također je prepoznala fotografiju kao neizostavan predmet te ju izdvojila kao zasebnu umjetničku disciplinu. (Karlavaris, 2007) Provedeni projekt naglašava važnost medija fotografije za djecu predškolske dobi koja bi trebala imati mogućnosti za kreativno izražavanje u ovakvom načinu rada.

„Treba se prilagoditi vremenu i ne smije se oglušiti na mogućnost uporabe nove tehnologije u vrtiću ili u školi, ne braniti, nego djeci dati mogućnost korištenja njome jer je to dio suvremenog života.“ (Uljanić, Šuran, Skoko, 2013)

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je istražiti na koji način djeca predškolske dobi pristupaju postupku fotografiranja, te koliko su uspješna pri primjenjivanju uputa o načinu fotografiranja i koji motiv odabiru fotografirati u procesu.

Hipoteze

H-1 U postupku fotografiranja djeteta predškolske dobi će radije odabrati fotografiranje ljudi, nego fotografiranje predmeta.

H-2 U postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno će se fokusirati na objekt koji žele fotografirati.

H-3 Djeca predškolske dobi u postupku fotografiranja sposobna su prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja.

H-4 U postupku fotografiranja aranžmana djeca predškolske dobi fotografiraju cjelovitu kompoziciju.

Zadaci istraživanja

Utvrditi da li će djeca u postupku fotografiranja radije fotografirati ljude nego predmete (H-1)

Utvrditi da li se djeca uspješno fokusiraju na objekt koji žele fotografirati u postupku fotografiranja. (H-2)

Utvrditi da li su djeca predškolske dobi sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od odgojitelja. (H-3)

Utvrditi da li će djeca predškolske dobi fotografirati cjelovitu kompoziciju aranžmana. (H-4)

Varijable

Zavisne:

fokusiranje motiva (kadriranje)

odabrani motiv

upute odgojitelja

Nezavisne:

spol

dob djeteta

Uzorak istraživanja

22 djece u dobi od 6 godina u DV „Bubamara” u Osijeku

Instrument i postupak istraživanja

Eksperiment u dva ciklusa, jedna grupa

Postupak istraživanja

- kontaktirati voditelja Dječjeg vrtića „Bubamara“ u Osijeku te ugovoriti sastanak
- na sastanku upoznati voditeljicu sa ciljem i svrhom istraživanja
- upoznati s istraživanjem odgojiteljicu u čijoj će se skupini provoditi istraživanje
- istraživanje provesti kroz 2 različita dana (u razmaku od nekoliko dana)
- prije istraživanja roditelje djece upoznati s temom i ciljevima istraživanja, te od njih zatražiti pismeno dopuštenje za korištenje dječjih fotografija
- neposredno prije istraživanja djecu upoznati s načinom rada
- sudjelovanje nije obvezno i dijete može odustati kada god ono to želi
- ovaj eksperiment je instrument za prikupljanje podataka

Sređivanje podataka

Prvo ću pregledati jesu li sva djeca sudjelovala u eksperimentu. Zatim ću s djecom pregledati fotografije od prvog ciklusa istraživanja, te od njih prikupiti podatke o tome što su fotografirali. Nakon tjedan dana ponovno ću posjetiti vrtić te provesti drugi ciklus istraživanja. Prikupit ću fotografije koje su taj dan djeca fotografirala te na osnovu svih prikupljenih fotografija i informacija deskriptivnom analizom provjerit ću postavljene hipoteze.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1. Analiza dječjih fotografija

U istraživanju je sudjelovalo 22 djece iz DV „Bubamara“ u Osijeku. Istraživanje je provedeno u dva dana (u razmaku nekoliko dana). Prvi dan istraživanja, odnosno prvi ciklus se sastojao od toga da djeca fotografiraju u sobi dnevnog boravka, kako bi istražili na koji način djeca predškolske dobi pristupaju postupku fotografiranja, te koliko su uspješna pri primjenjivanju uputa o načinu fotografiranja i koji motiv odabiru fotografirati u procesu. Svako dijete može fotografirati po dvije fotografije. Drugi ciklus se odvija tako da se djeci daje mogućnost izbora u radu s cvijećem, djeci je ponuđena vaza u koju mogu staviti cvijeće te ga fotografirati samostalno ili mogu sjesti za stol gdje su im ponuđeni materijali s kojim mogu samostalno kreirati aranžman te ga fotografirati.

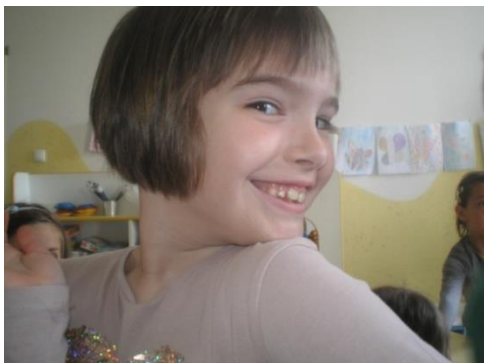
Do rezultata istraživanja se došlo analizom fotografija koje su djeca samostalno fotografirala. Hipoteze H2 i H3 se odnose na fotografije nastale prvi i drugi dan istraživanja, dok se hipoteza H1 provjerava isključivo samo prvi dan istraživanja jer se odnosi na odabir između postavljenih motiva, te hipoteza H4 koja se odnosi isključivo samo na fotografije nastale drugi dan istraživanja, a razlog tome je fotografiranje aranžmana koje je uvedeno u drugom ciklusu istraživanja.

4.1.1. PRVI DAN ISTRAŽIVANJA

Fotografija 1. (M.A. – 1.put)

Dječak je u postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrao fotografirati ljude. Što potvrđuje hipotezu (H1) da će dijete predškolske dobi radije odabrati fotografiranje ljudi, nego fotografiranje predmeta. Prema kontaktu fotografa i osoba na fotografiji skupni portret je formalan. Postupak fotografiranja je bio brz, većinom jer je dječaku to bio prvi kontakt s fotoaparatom te nije slušao upute pa tako prilikom fotografiranja nije obraćao pažnju na pozadinsku svjetlost koju je mogao izbjeći kako ne bi umanjila vidljivost lica osoba na fotografiji. Na taj način umanjuje hipotezu (H3) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja. Kut snimanja fotografije je u visini pogleda, a fotografija je centralno pozicionirana na subjekt te prostor oko osoba na fotografiji ne dolazi do izražaja što potvrđuje hipotezu (H2) da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati.

Fotografija 2. (L.A.– 1.put)

Fotografija 3. (L.A. – 2.put)

U postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta, djevojčica je odabrala fotografirati ljude, odnosno pojedinačni portret, vidljiv na fotografiji 2. i 3., što potvrđuje hipotezu (H1) da će djeca pri pruženom izboru radije fotografirati ljude nego predmete. Prema načinu kadriranja portret je klasično formalni, odnosno naglasak je na osobi koja izravno gleda u fotoaparat. Također bi izdvojila ovu fotografiju zbog promišljanog načina poziranja te fotografiranja, odnosno suradnje između fotografa i modela, kako bi ostvarili prikaz osobnosti fotografirane osobe. Prije fotografiranja djevojčica je poslušala moje upute o tome kako se fotografira (koju tipku pritisnuti te kako mora držati ravno fotoaparat kako ne bi fotografija bila mutna) što potvrđuje hipotezu (H3) jer je fotografija uspješna u prvom pokušaju. Svjetlo na fotografiji je dobro iskorišteno tako da ističe glavne odlike lica osoba s fotografije te ne umanjuje njezinu vidljivost. Kut snimanja fotografije je u visini pogleda te je snimljen tako da je glava nagnuta u stranu. Pozadina je jednostavna te ne skreće pozornost s osobe u prvom planu što potvrđuje hipotezu (H2) da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati.

Fotografija 4. (R.B. – 1.put)

Fotografija 5. (R.B. – 2.put)

Dječak je u postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrao fotografirati ljude (fotografija 4. i 5.). Što potvrđuje hipotezu (H1) da će dijete predškolske dobi radije odabrati fotografiranje ljudi, nego fotografiranje predmeta. Prema kontaktu fotografa i osoba na fotografiji portret na fotografiji je formalan, odnosno naglašena je suradnja između fotografa i osobe na fotografiji. Prema načinu kadriranja portret je klasično formalni, odnosno naglasak je na osobi koja izravno gleda u fotoaparat. Postupak fotografiranja je bio brz, većinom jer je dječaku to bio prvi kontakt s fotoaparatom te nije slušao upute pa tako prilikom fotografiranja nije obraćao pažnju na pozadinsku svjetlost koju je mogao izbjeći kako ne bi umanjila vidljivost lica osoba na fotografiji te na taj način umanjuje hipotezu (H3). Kut snimanja fotografije je u visini pogleda, a fotografija je centralno pozicionirana na subjekt te prostor oko osoba na fotografiji ne dolazi do toliko do izražaja zbog blage zamućenosti što potvrđuje hipotezu (H2).

Fotografija 6. (N.K. – 1.put)

Fotografija 7. (N.K. – 2.put)

U postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta dječak je radije odabrao fotografirati ljude koje je prikazao skupnim portretom što potvrđuje hipotezu (H1). Kada je dječak odlučio fotografirati prijatelje oni su sami odlučili postati motivi fotografije te su se namjestili kako žele. Postupak fotografiranja je bio brz, većinom jer je dječaku to bio prvi

kontakt s fotoaparatom te nije slušao upute pa tako prilikom fotografiranja nije držao mirno fotoaparat kako bi izbjegao zamućenost na fotografiji 6., te nije pokazao napredak ni na fotografiji 7. te tako smanjio vidljivost lica osoba na fotografiji. Tim postupkom umanjuje hipotezu (H3) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja. Što se tiče visine snimanja fotografija je snimljena od glave do trbuha. Kut snimanja fotografije je u visini pogleda, a fotografija je centralno pozicionirana na subjekt te prostor oko osoba na fotografiji ne dolazi do izražaja što potvrđuje hipotezu (H2) da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati.

Fotografija 8. (E.A. – 1.put)

Fotografija 9. (E.A. – 2.put)

Fotografija 8. i 9. prikazuju skupne portrete koji potvrđuju hipotezu (H1) da će dijete predškolske dobi radije odabrati fotografiranje ljudi, nego fotografiranje predmeta.. Kada je djevojčica odlučila fotografirati prijatelje oni su postati motivi fotografije te su se namjestili kako žele. Postupak fotografiranja je bio brz, većinom jer je djevojčici to bio prvi kontakt s fotoaparatom te nije slušala upute pa tako prilikom fotografiranja nije prikazala sve prijatelje na fotografiji cjelovito te su fotografije blago zamućene što umanjuje hipotezu (H3) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja te hipotezu (H2) da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati. Pozadina fotografija ne skreće pozornost s osoba u prvom planu no na fotografiji 8. s lijeve strane možemo vidjeti stolić i predmete koji odvrćaju pažnju s objekta kojeg žele fotografirati što isto smanjuje hipotezu (H2).

Fotografija 10. (U.A. – 1.put)

Fotografija 11. (U.A. – 2.put)

Djevojčica je u postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrala fotografirati ljude (fotografija 10. i 11.) što potvrđuje hipotezu (H1). Postupak fotografiranja je bio brz, većinom jer je djevojčici to bio prvi kontakt s fotoaparatom te nije slušala upute pa tako prilikom oba postupka fotografiranja nije držala mirno fotoaparat kako bi izbjegla zamućenost fotografija te kako bi ujedno izbjegla pozadinsku svjetlost koja umanjuje vidljivost lica osoba na fotografiji. Na taj način umanjuje hipotezu (H3) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja. Kut snimanja fotografije je u visini pogleda. Pozadina fotografije 10. blago skreće pozornost s osobe u prvom planu zbog prikaza još jedne osobe u pozadini no u drugom postupku fotografiranja na fotografiji 11. Djevojčica se uspješno fokusira na objekt te potvrđuje hipotezu (H2).

Fotografija 12. (Z.K. – 1.put)

Fotografija 13. (Z.K. – 2.put)

U postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta dječak je odabrao fotografirati ljude što potvrđuje hipotezu (H1). Prema kontaktu fotografa i osoba na fotografiji naglašena je suradnja između fotografa i osoba na fotografiji izravnim gledanjem u kadar. U prvom postupku fotografiranja dječak je odabrao fotografirati skupni portret (fotografija 12.), no u drugom postupku fotografirao je pojedinačni portret (fotografija 13.) koji se izdvaja od drugih

zbog prvog odabira odgojiteljice kao motiva. Kada je dječak odlučio fotografirati prijatelje oni su sami odlučili postati motivi fotografije te su se namjestili kako žele. Postupak fotografiranja je bio brz, većinom jer je dječaku to bio prvi kontakt s fotoaparatom, no poslušao je upute te su fotografije centralno pozicionirane na subjekt te prostor oko osoba na fotografiji ne dolazi do izražaja što potvrđuje hipoteze (H2) i (H3). Što se tiče visine snimanja fotografija je snimljena od glave do trbuha.

Fotografija 14. (L.J. – 1.put)

Fotografija 15. (L.J. – 2.put)

U oba postupka fotografiranja djevojčica je odabrala fotografirati ljude što potvrđuje hipotezu (H1) da će dijete predškolske dobi radije odabrati fotografiranje ljudi, nego fotografiranje predmeta. Fotografija 14. također za glavni motiv ima odgojitelja na što je možda utjecao i izbor prethodnog djeteta kao motiv. Prema kontaktu fotografa i osoba na fotografiji 15. skupni portret je formalan, odnosno naglašena je djelomična suradnja između fotografa i osoba na fotografiji jer djeca na fotografiji nisu gledala u fotoaparat dok na fotografiji 14. odgojiteljica je. Postupak fotografiranja je bio brz, većinom jer je dječaku to bio prvi kontakt s fotoaparatom te nije slušao upute pa tako prilikom fotografiranja nije prikazao sve prijatelje na fotografiji 15. cjelovito te na taj način umanjuje hipotezu (H3) no potvrđuje hipotezu (H2) da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati. Pozadina fotografije 14. skreće pozornost s osoba u prvom planu što smanjuje hipotezu (H2). Kut snimanja fotografije je iz blagog donjeg rakursa.

Fotografija 16. (K.K. – 1.put)

Fotografija 17. (K.K. – 2.put)

Djevojčica je u postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrala fotografirati ljude što potvrđuje hipotezu (H1). Prema načinu kadriranja portreti su klasično formalni. Pri fotografiranju djevojčica je odabrala fotografirati pojedinačni portret (fotografija 16.) koji se izdvaja po tome što djevojčica na fotografiji ne gleda u kadar, te je odabrala fotografirati skupni portret (fotografija 17.). Fotografija 16. Umanjuje hipotezu (H3) zbog blage zamućenosti no prilikom drugog fotografiranja možemo primijetiti napredak te tako potvrditi hipotezu (H3) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja. Kut snimanja fotografije je u visini pogleda, a fotografije su centralno pozicionirane na subjekt te prostor oko osoba na fotografiji ne dolazi do toliko do izražaja što potvrđuje hipotezu (H2) da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati.

Fotografija 18. (G.M. – 1.put)

Fotografija 19. (G.M. – 2.put)

Dječak je u postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrao radije fotografirati ljude što potvrđuje hipotezu (H1). Prema kontaktu fotografa i osoba na fotografijama skupnih portreta su formalani, odnosno naglašena je suradnja između fotografa i osoba na fotografiji. Kada je dječak odlučio fotografirati prijatelje oni su sami odlučili postati motivi fotografije te su se namjestili kako žele. U postupku fotografiranja dječak je

poslušao upute te je fotografija centralno pozicionirana na subjekte te prostor oko osoba na fotografiji ne dolazi do izražaja što potvrđuje hipoteze (H2) i (H3). Što se tiče visine snimanja fotografija je snimljena od glave do trbuha. Pozadina fotografija ne skreće pozornost s osoba u prvom planu. Kut snimanja fotografije je u visini pogleda.

Fotografija 20. (P.K. – 1.put)

Fotografija 21. (P.K. – 2.put)

Pri danom izboru između fotografiranja ljudi ili predmeta djevojčica je odabrala fotografirati ljude što potvrđuje hipotezu (H1). Prema načinu kadriranja portreti su klasično formalni, odnosno naglasak je na osobama koje izravno gledaju u fotoaparatus. Djevojčica je poslušala moje upute pri prvom pokušaju fotografiranja te je uspješno fotografirala portrete koji su vidljivi te centralno pozicionirani na subjekte što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja i da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekte koji žele fotografirati.

Fotografija 22. (V.L. – 1.put)

Fotografija 23. (V.L. – 2.put)

Djevojčica je pri postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrala fotografirati ljude i time potvrdila hipotezu (H1). Prema načinu kadriranja portreti na fotografijama 22. i 23. su skupni te prikazuju jednake osobe kao motive. Djevojčica je pri prvom fotografiranju (fotografija 22.) zanemarila upute te je tako fotografija zamućena, no pri ponovljenom postupku pokazuje napredak te je uspješno fotografirala portret (fotografija 23.) koji je vidljiv, oštre kvalitete te je centralno pozicioniran na subjekt što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2).

Fotografija 24. (I.V. – 1.put)

Fotografija 25. (I.V. – 2.put)

U postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta djevojčica je odabrala fotografirati ljude (H1). Djevojčica je fotografirala skupne portrete jednakih osoba. Pri prvom pokušaju fotografiranja (fotografija 24.) djevojčica nije prikazala na fotografiji vidljivost cijele osobe, no pri drugom pokušaju (fotografija 25.) djevojčica je poslušala moje upute te je uspješno fotografirala portret koji je vidljiv, oštre kvalitete i centralno je pozicioniran na subjekt što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja i da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati.

Fotografija 26. (G.M. – 1.put)

Fotografija 27. (G.M. – 2.put)

Dječak je pri prvi prvom postupku fotografiranja (fotografija 26.) između motiva ljudi ili predmeta odabrao fotografirati ljude što potvrđuje hipotezu (H1), no u drugom postupku fotografiranja je odabrao fotografirati predmete što umanjuje hipotezu (H1). Prema načinu kadriranja portret je klasično formalni, te skupni (fotografija 26.). Dječak je poslušao moje upute pri prvom pokušaju fotografiranja te je uspješno fotografirao portret (fotografija 26.) koji koji je centralno pozicioniran na subjekt što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja i da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati. U drugom postupku fotografiranja dječak je razmišljao što će fotografirati te je tako zanemario moje upute o fotografiranju što se tiče približavanja fotoaparata i kadriranja, što umanjuje hipoteze (H2) i (H3) jer je na fotografiji 27. tzv. zbrka, te možemo samo pretpostaviti da je htio fotografirati cvijeće u vazi.

Fotografija 28. (F.P. – 1.put)

Fotografija 29. (F.P. – 2.put)

Prilikom fotografiranja dječak je između motiva ljudi ili predmeta odabrao fotografirati predmete u oba ciklusa (fotografija 28. i 29.) što se razlikuje od prijašnjih postupaka fotografiranja druge djece, te time umanjuje hipotezu (H1) da će dijete predškolske dobi radije odabrati fotografiranje predmeta, nego fotografiranje ljudi. Dječak je uspješno

primijenio upute u oba postupka fotografiranja te je tako potvrdio hipotezu (H3) i te je pokazao uspješnost pri fokusiranju na objekte koje želi fotografirati što potvrđuje hipotezu (H2).

Fotografija 30. (L.M. – 1.put)

Fotografija 31. (L.M. – 2.put)

Djevojčica je pri prvom postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrala fotografirati ljude (fotografija 30.) što potvrđuje hipotezu (H1), no pri drugom postupku je odabrala fotografirati predmete što umanjuje hipotezu (H1). Djevojčica je poslušala moje upute pri fotografiranju te je uspješno fotografirala portret (fotografija 30.) koji je vidljiv, oštre kvalitete i centralno pozicioniran na subjekte te je uspješno fotografirala predmete na zidu (fotografija 31.) koji su vidljivi te centralno pozicionirani što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja i da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati. Fotografija 31. se može izdvojiti kao jako zanimljiv prikaz radova na zidu te je ovo jedino dijete koje se odlučilo za ovakav motiv.

Fotografija 32. (H.M. – 1.put)

Fotografija 33. (H.M. – 2.put)

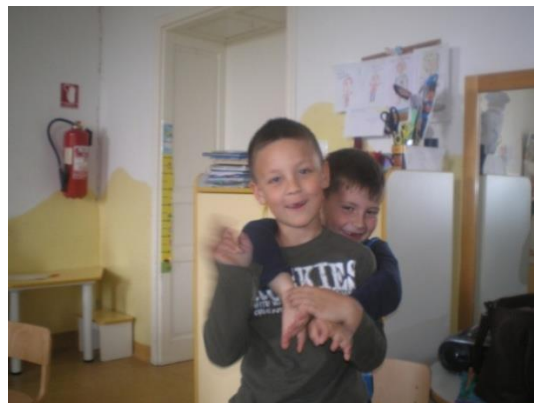
Djevojčica je u oba postupka fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrala fotografirati ljude i time potvrdila hipotezu (H1). U prvom postupku fotografiranja na fotografiji 32. se nalazi još jedna osoba koja je spontano u kadru umanjuje se hipoteza (H2) da

će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati. No u ponovljenom postupku fotografiranja djevojčica je poslušala moje upute o fotografiranju te je uspješno fotografirala portret (fotografija 33.) koji je vidljivi i dobre kvalitete što potvrđuje hipotezu (H3) te se uspješno fokusira na objekt koji žele fotografirati (H2). Fotografija se može izdvojiti po tome što prikazuje skupni portret iz daleka, te objekti na fotografiji nisu svjesni da ih se fotografira.

Fotografija 34. (B.P. – 1.put)

Fotografija 35. (B.P. – 2.put)

Dječak je u postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrao fotografirati ljude što potvrđuje hipotezu (H1). Prema kontaktu fotografa i osoba na fotografiji portreti na fotografijama 34. i 35. su formalani, odnosno naglašena je suradnja između fotografa i osobe na fotografiji. Prema načinu kadriranja portreti su klasično formalni, odnosno naglasak je na osobi koja izravno gleda u fotoaparatus. Dječak je poslušao moje upute pri prvom pokušaju fotografiranja te je uspio kvalitetno fotografirati portrete koji su vidljivi, oštre kvalitete i koji su centralno pozicionirani na subjekt (fotografija 34. i 35.) što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja i da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati.

Fotografija 36. (I.Š. – 1.put)

Fotografija 37. (I.Š. – 2.put)

Dječak je u postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrao fotografirati ljude što potvrđuje hipotezu (H1). Dječak je najprije poslušao moje upute no fotografija 36. prikazuje motive udaljene i vidljive iz profila, te prostor oko utječe na smanjeni fokus na objekt koji je dječak želio fotografirati što umanjuje hipoteze (H2) i (H3). U ponovljenom postupku fotografija 37. Prikazuje formalni portret, odnosno naglašena je suradnja između fotografa i osobe na fotografiji. Dječak je poslušao moje upute te je ovaj put uspio kvalitetno fotografirati portret (fotografija 37.) koji je vidljiv, oštire kvalitete i koji je centralno pozicioniran na subjekt što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2).

Fotografija 38. (M.T. – 1.put)

Fotografija 39. (M.T. – 2.put)

Dječak je pri postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrao fotografirati ljude oba puta što potvrđuje hipotezu (H1) Prema načinu kadriranja portreti su klasično formalni, te skupni na fotografiji 38., te pojedinačni na fotografiji 39. Dječak je požurio fotografirati te nije poslušao moje upute pri prvom pokušaju fotografiranja te je tako neuspješno fotografirao skupni portret (fotografija 38.) koji ne prikazuje cjeloviti motiv jer je prekrpio kadar prstom što umanjuje hipoteze (H3) i (H2), no pri drugom pokušaju fotografiranja te je uspješno fotografirao portret (fotografija 39.) koji koji je centralno

pozicioniran na subjekt što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2). Pozadina fotografija ne odvlači pažnju sa subjekta fotografije.

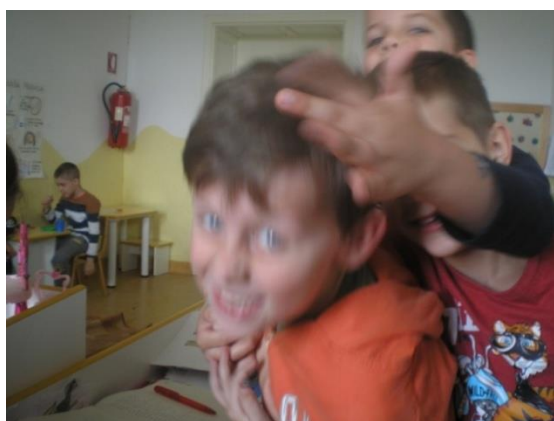

Fotografija 40. (S.V. – 1.put)

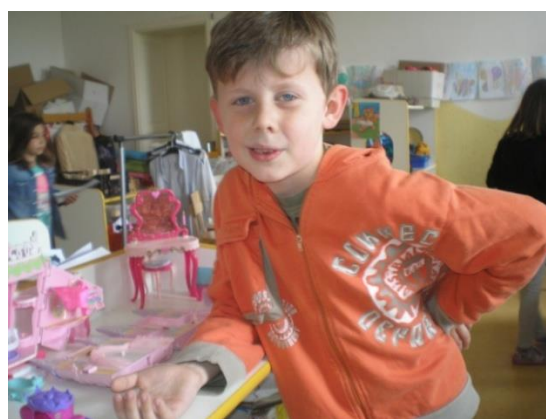

Fotografija 41. (S.V. – 2.put)

Djevojčica je pri postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrala fotografirati ljude u prvom postupku (fotografija 40.) što potvrđuje hipotezu (H1), no u drugom postupku je odabrala fotografirati predmete (fotografija 41.) što umanjuje hipotezu (H1). Prema načinu kadriranja portret je klasično formalni (fotografija 40.) te je djevojčica poslušala moje upute pri fotografiranju pa tako uspješno fotografirala fotografije koji su centralno pozicionirane na subjekte što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2). Pozadina fotografija ne odvlači pažnju sa subjekta fotografije zbog blage zamućenosti iako bi na fotografiji 41. zbog udaljenosti bilo bi poželjno da se djevojčica više približila objektu kojeg je željela fotografirati.

Fotografija 42. (T.V. – 1.put)

Fotografija 43. (T.V. – 2.put)

Dječak je pri postupku fotografiranja između motiva ljudi ili predmeta odabrao fotografirati jednaku osobu oba puta što potvrđuje hipotezu (H1). Prema načinu kadriranja portret je klasično formalni. Dječak je poslušao moje upute pri prvom pokušaju fotografiranja no

tijekom fotografiranja dječaci su se počeli gurati u kadar što je učinilo da fotografija 42. postane замуćena. Prilikom drugog postupka fotografiranja dječak je fotografirao klasično formalni portret s naglaskom osobe koja izravno gleda u fotoaparat. Ovaj put dječak je uspio kvalitetno fotografirati portret (fotografija 43.) koji je vidljiv, oštre kvalitete te je centralno pozicioniran na subjekt što potvrđuje hipotezu (H3) i (H2) da su djeca sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja i da će se pri postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati. Možemo uočiti napredak između prvog pokušaja fotografiranja i ove fotografije.

4.1.2. DRUGI DAN ISTRAŽIVANJA

Fotografija 44. (L.A.)

U drugom ciklusu istraživanja djeca su fotografirala aranžmane. Djevojčica je odabrala postaviti cvijeće u vazuu i položaj kamere je postavljen tako da fotografira aranžman iz ptičije perspektive. Vrlo je važno napomenuti da je fotografija 44. jedina fotografija koja aranžman prikazuje u potpunosti iz ptičje perspektive. Fotografiranje motiva je veoma blisko te ova fotografija potvrđuje hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati, što je u ovom slučaju cvijet. Ova fotografija je horizontalna kompozicija koja prikazuje vidljivost samo gornjeg dijela kompozicije što ne potvrđuje hipotezu (H4) koja se odnosi na to da će djeca predškolske dobi u postupku fotografiranja aranžmana fotografirati cjelovitu kompoziciju. Prilikom fotografiranja ovog aranžmana djevojčica je uspjela samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam joj uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3) da je dijete sposobno u postupku fotografiranja prihvatiti i primijeniti upute.

Fotografija 45. (E.A.)

U drugom ciklusu fotografiranja djevojčica je odabrala načiniti vlastiti aranžman tako što je cvijeće zalijepila na papir, što se u potpunosti razlikuje od drugih aranžmana i fotografija. Položaj kamere je postavljen da fotografija prikazuje aranžman iz ptičije perspektive, relativno bliskog kadra te je kompozicija horizontalna. Fotografija 45. ne prikazuje u cjelosti kompoziciju što ne potvrđuje hipotezu (H2) da će se djeca uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati te također ne potvrđuje hipotezu (H4) koja se odnosi na to da se na fotografiji vidi cijela kompozicija, jer nije vidljiv gornji dio aranžmana. Ova fotografija je nastala od prvog pokušaja i dijete je bilo sposobno primijeniti upute odgojitelja pri aranžiranju i u postupku fotografiranja stoga potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 46. (M.A.)

Dječak je odabrao postaviti cvijeće u vazuu i fotografirati ga u visini pogleda. Fotografiranje motiva je relativno blisko te ova fotografija potvrđuje hipotezu (H2). Fotografija 46. je horizontalna kompozicija koja prikazuje vidljivost cijele kompozicije što potvrđuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je uspio samostalno u jednom pokušaju

fotografirati aranžman koristeći upute koje sam uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 47. (U.A)

Djevojčica je odabrala postaviti cvijeće u vazuu i položaj kamere je postavljen tako da fotografira aranžman iz ptičije perspektive. Fotografiranje motiva je veoma blisko te ova fotografija potvrđuje hipotezu (H2). Fotografija 47. horizontalna je kompozicija koja prikazuje vidljivost samo gornjeg dijela kompozicije što ne potvrđuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana djevojčica je uspjela samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam joj uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 48. (R.B.)

Pri aranžiranju dječak je odabrao postaviti cvijeće u vazuu i postaviti kameru tako da prikazuje aranžman iz ptičije perspektive. Fotografiranje motiva je relativno blisko te ova fotografija

potvrđuje hipotezu (H2). Ova fotografija je horizontalna kompozicija koja prikazuje vidljivost cijele kompozicije što potvrđuje hipotezu (H4). Na fotografiji 48. se također osim glavnog motiva vide i listovi drugog cvijeća. Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je uspio samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam mu uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 49. (M.A.)

Dječak je odabrao postaviti cvijeće u vazuu i položaj kamere je postavljen tako da fotografira aranžman u visini pogleda. Fotografiranje motiva je relativno blisko te ova fotografija potvrđuje hipotezu (H2). Fotografija 49. je horizontalna kompozicija koja prikazuje vidljivost gotovo cijele kompozicije, no cvijet u vazi nije potpuno vidljiv što umanjuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je uspio samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam mu uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 50. (N.K.)

Dječak je odabrao postaviti cvijeće u vazuu i fotografirati aranžman u visini pogleda. Fotografiranje motiva je relativno blisko te ova fotografija potvrđuje hipotezu (H2). Fotografija 50. je horizontalni prikaz koji ne prikazuje vidljivost cijele kompozicije, jer vaza nije potpuno vidljiva što umanjuje hipotezu (H4) koja se odnosi na to da će djeca predškolske dobi u postupku fotografiranja aranžmana fotografirati cjelovitu kompoziciju. Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je uspio samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam mu uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 51. (Z.K.)

Dječak je odabrao postaviti cvijeće u vazuu na isti način kao i prethodni dječak te je položaj kamere je postavljen tako da fotografira aranžman u visini pogleda. Fotografiranje motiva je relativno blisko te ova fotografija potvrđuje hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati, što je u ovom slučaju cvijeće u vazi. Ova fotografija je horizontalna kompozicija

koja prikazuje vidljivost gotovo cijele kompozicije, no cvijet u vazi nije potpuno vidljiv što umanjuje hipotezu (H4) koja se odnosi na to da će djeca predškolske dobi u postupku fotografiranja aranžmana fotografirati cjelovitu kompoziciju. Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je uspio samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam joj uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3) da je dijete sposobno u postupku fotografiranja prihvatiti i primijeniti upute.

Fotografija 52. (G.M.)

Dječak je odabrao postaviti cvijeće u vazu na isti način kao i prethodni dječak te je položaj kamere je postavljen tako da fotografira aranžman u visini pogleda. Fotografiranje motiva je blisko te ova fotografija potvrđuje hipotezu (H2). Fotografija 52. je horizontalna kompozicija koja prikazuje vidljivost gotovo cijele kompozicije, no cvijet u vazi nije potpuno vidljiv te također što umanjuje hipotezu (H4) koja se odnosi na to da će djeca predškolske dobi u postupku fotografiranja aranžmana fotografirati cjelovitu kompoziciju. Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je uspio samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3) da je dijete sposobno u postupku fotografiranja prihvatiti i primijeniti upute.

Fotografija 53. (L.J.)

Djevojčica je u drugom ciklusu fotografiranja odabrala fotografirati cvijeće u vazi. Prilikom fotografiranja kadar je smješten u visini pogleda te prikazuje gornji dio vaze te cjelovit aranžman te tako potvrđuje hipotezu (H4). Fotografiranje motiva je blisko te fotografija 53. potvrđuje hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati. Fotografija je uspjela iz prvog pokušaja što potvrđuje hipotezu da su djeca predškolske dobi sposobna prihvatiti i primijeniti upute (H3).

Fotografija 54. (K.K.)

Djevojčica je u ovom ciklusu fotografiranja odlučila fotografirati cvijeće u vazi te je zadržala isti aranžman od prethodne djevojčice. Fotografija 54. se razlikuje po tome što je fotografirana vertikalno te je kadar postavljen u visini pogleda. Fotografija je uspješna te tako potvrđuje hipotezu (H3), također je fotografirana tako se djevojčica uspješno fokusirala na

objekt koji je željela fotografirati tako da potvrđuje hipotezu (H2). Aranžman je fotografiran tako da je vidljiv cijeli te time potvrđuje hipotezu (H4).

Fotografija 55. (P.K.)

Djevojčica je u ovom ciklusu fotografiranja odlučila slikati cvijeće u vazi, fotografirano horizontalno te je kadar postavljen u visini pogleda. Fotografija 55. je uspješan prikaz aranžmana te tako potvrđuje hipotezu (H3). Fotografija prikazuje aranžman u vazi, no također prikazuje i cvijeće sa strane što umanjuje hipotezu (H2) da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati, što je u ovom slučaju cvijeće u vazi. Aranžman također nije prikazan cijeli tako da umanjuje hipotezu (H4).

Fotografija 56. (F.P.)

Dječak je odabrao postaviti cvijeće u vazuu i položaj kamere je postavljen tako da fotografira aranžman u visini pogleda. Fotografiranje motiva je relativno blisko te ova fotografija potvrđuje hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca

predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati, što je u ovom slučaju cvijeće u vazi. Ova fotografija je horizontalna kompozicija koja prikazuje vidljivost cijele kompozicije što potvrđuje hipotezu (H4). Na ovoj fotografiji se također osim glavnog motiva vide i listovi drugog cvijeća. Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je uspio samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam mu uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 57. (B.P.)

Dječak je odabrao postaviti cvijeće u vazu na isti način kao i prethodni dječak te je položaj kamere postavljen tako da fotografira aranžman u visini pogleda. Fotografiranje motiva je relativno blisko te ova fotografija potvrđuje hipotezu (H2). Fotografija 57. je horizontalna kompozicija koja prikazuje vidljivost cijele kompozicije što potvrđuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je uspio samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam mu uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3) da je dijete sposobno u postupku fotografiranja prihvatiti i primijeniti upute.

Fotografija 58. (V.L.)

Djevojčica je odabrala postaviti cvijeće u vazuu i položaj kamere postavila tako da fotografira aranžman u visini pogleda. Fotografiranje motiva je blisko te se fokusira na jedan cvijet koji želi izdvojiti te tako potvrđuje hipotezu (H2). Ova fotografija je horizontalna kompozicija koja ne prikazuje vidljivost cijele kompozicije što umanjuje hipotezu (H4) koja se odnosi na to da će djeca predškolske dobi u postupku fotografiranja aranžmana fotografirati cjelovitu kompoziciju. Prilikom fotografiranja djevojčica je uspjela samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam joj uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 59. (I.V.)

U drugom ciklusu fotografiranja djevojčica je odabrala postaviti cvijeće u vazuu i položaj kamere postavila tako da fotografira aranžman u visini pogleda što možemo vidjeti na fotografiji 59. Fotografiranje motiva je blisko te se fokusira na jedan cvijet koji želi izdvojiti te tako potvrđuje hipotezu (H2). Ova fotografija je horizontalna kompozicija koja ne prikazuje vidljivost cijele kompozicije što umanjuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana djevojčica je uspjela samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman

koristeći upute koje sam joj uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 60. (T.V.)

Dječak je odabrao ostaviti cvijeće u vazi koje je postavila djevojčica prije njega (fotografija 59.) i položaj kamere postaviti tako da fotografira aranžman u visini pogleda. Fotografiranje motiva je blisko te se fokusira na jedan cvijet koji želi izdvojiti te tako potvrđuje hipotezu (H2). Fotografija 60. je horizontalna kompozicija koja ne prikazuje vidljivost cijele kompozicije što umanjuje hipotezu (H4) koja se odnosi na to da će djeca predškolske dobi u postupku fotografiranja aranžmana fotografirati cjelovitu kompoziciju. Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je uspio samostalno u jednom pokušaju fotografirati aranžman koristeći upute koje sam mu uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3).

Fotografija 61. (L.T.)

U ciklusu fotografiranja aranžmana dječak je ostavio prethodni aranžman u vazi te ga je odabrao takvog fotografirati. Fotografija 61. prikazuje aranžman u vazi koji nije vidljiv cijeli tako da umanjuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je samostalno u jednom pokušaju fotografirao aranžman koristeći upute koje sam uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3). Na fotografiji se također vidi dio drugog cvijeća te tako umanjuje hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati, što je u ovom slučaju cvijeće u vazi.

Fotografija 62. (D.O.)

Djevojčica je postavila aranžman, tj. buket cvijeća na papir te ga je odabrala takvog fotografirati što vidimo na fotografiji 62. koja prikazuje vidljivost samo gornjeg dijela aranžmana te tako umanjuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana djevojčica je samostalno u jednom pokušaju fotografirala aranžman koristeći upute koje sam uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, što potvrđuje hipotezu (H3). Fotografija potvrđuje

hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati, što je u ovom slučaju cvijeće.

Fotografija 63. (L.Ž.)

Dječak je postavio aranžman, tj. buket cvijeća na papir kojeg je aranžirala prošla djevojčica te ga je odabrao takvog fotografirati. Aranžman kojeg je dječak fotografirao je cijeli vidljiv na fotografiji 63. te tako potvrđuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana dječak je samostalno u jednom pokušaju fotografirao aranžman koristeći upute koje sam uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3). Fotografija potvrđuje hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati, što je u ovom slučaju cvijeće položeno na papir.

Fotografija 64. (N.R.)

Djevojčica je postavila aranžman, tj. cvijeće na stol te ga je fotografirala. Fotografija 64. tako prikazuje vidljivost cijelog aranžmana te potvrđuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana djevojčica je samostalno u jednom pokušaju fotografirala aranžman koristeći

upute koje sam uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, što potvrđuje hipotezu (H3). Fotografija potvrđuje hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati, što je u ovom slučaju cvijeće položeno na stol.

Fotografija 65. (K.P.)

Djevojčica je odlučila fotografirati aranžman od djevojčice prije nje tj. cvijeće koje je položeno na stolu. Fotografija 65. se razlikuje od prethodne (fotografija 64.) jer prikazuje aranžman iz drugog kuta no i dalje prikazuje vidljivost cijelog aranžmana te tako potvrđuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana djevojčica je samostalno u jednom pokušaju fotografirala aranžman koristeći upute koje sam uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje hipotezu (H3). Fotografija potvrđuje hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati.

Fotografija 66. (N.V.)

Djevojčica je postavila aranžman, tj. cvijeće na stol te ga je odabrala takvog fotografirati. Fotografija 66. prikazuje vidljivost samo gornjeg dijela aranžmana te tako umanjuje hipotezu (H4). Prilikom fotografiranja ovog aranžmana djevojčica je samostalno u jednom pokušaju fotografirala aranžman koristeći upute koje sam uputila u prošlom ciklusu fotografiranja, stoga je fotografija uspješna iz prvog pokušaja, što potvrđuje da je dijete sposobno primijeniti upute (H3). Fotografija potvrđuje hipotezu (H2) koja se odnosi na to da će se u postupku fotografiranja djeca predškolske dobi uspješno fokusirati na objekt koji žele fotografirati.

5. RASPRAVA

Hipoteza H1 tvrdi da će u postupku fotografiranja djeteta predškolske dobi radije odabrati fotografiranje ljudi, nego fotografiranje predmeta. Ta se hipoteza potvrdila u mnogo fotografija, a to su: Fotografija br. 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 30., 32., 33., 34., 35., 36., 37., 38., 39., 41. i 42. Prilikom prvog dodira s fotoaparatom djeca su odmah odabrala fotografirati jedni druge, te su uglavnom preferirali fotografirati djecu s kojom se pretežito druže. Pri fotografiranju ljudi oni su se sami namjestili kako žele biti fotografirani te je postupak bio brz. Nakon što je prošlo uzbuđenje zbog prvog dodira s fotoaparatom i međusobnog fotografiranja, djeca su promijenila smjer pri odabiru motiva te su tako odabirali fotografirati odgojitelja te predmete, kao što su igračke u sobi dnevnog boravka te radovi na zidu, što se vidi na fotografijama br. 27., 28., 29., 31., 40.

Hipoteza H2 tvrdi da će se u postupku fotografiranja djeteta predškolske dobi uspješnoće fokusirati na objekt koji žele fotografirati. Ova hipoteza je potvrđena u većini fotografija, a to su: Fotografija br. 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 28., 29., 30., 31., 33., 34., 35., 37., 39., 40., 41., 42., 43., 44., 46., 47., 48., 49., 50., 51., 52., 53., 54., 56., 57., 58., 59., 60., 62., 63., 64., 65., 66. U prvom ciklusu fotografiranja djeca su u postupku fotografiranja bila centralno pozicionirana na subjekt te prostor oko osoba na fotografiji nije toliko dolazio do izražaja što je pripomoglo pri fokusiranju na objekte koje žele fotografirati, a to su bili ljudi i predmeti, dok je u drugom ciklusu fotografiranja objekt bio aranžman. Ova hipoteza se potvrdila većinom i u drugom ciklusu gdje su djeca približavala kadar blizu aranžmana, odnosno pojedinog cvijeta.

Hipoteza H3 tvrdi da su djeca predškolske dobi u postupku fotografiranja sposobna prihvatiti i primijeniti upute o načinu fotografiranja koje su dobili od strane odgojitelja. Ova hipoteza je provjeravana u oba ciklusa fotografiranja, no najveća mogućnost provjere je bila kod djece koja su fotografirala dva puta zaredom, te se tako mogao uočiti napredak. Ova hipoteza se potvrdila na fotografijama br. 2., 3., 12., 13., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 23., 25., 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32., 33., 34., 35., 37., 39., 40., 41., 43., 44., 45., 46., 47., 48., 49., 50., 51., 52., 53., 54., 55., 56., 57., 58., 59., 60., 61., 62., 63., 64., 65., 66.

Hipoteza H4 tvrdi da u postupku fotografiranja aranžmana djeca predškolske dobi fotografiraju cjelovitu kompoziciju. Ova hipoteza se provjeravala samo u drugom ciklusu fotografiranja, odnosno pri fotografiranju aranžmana. Pri potvrđivanju ove hipoteze usmjerila sam se na to da li je na fotografijama vidljivo cvijeće, bez obzira na cjelokupnu vidljivost vaze u kojoj se nalazilo cvijeće. Potvrđena hipoteza se može vidjeti na fotografijama br. 46., 48., 53., 54., 56., 57., 63., 64., 65. Smatram da su djeca dosta dobro fotografirala kompozicije i nedostaci za potvrđivanje ove hipoteze su gotovo neznatni, a očituju se u nedostatku vidljivosti određenog dijela cvijeta.

ZAKLJUČAK

Fotografija je jedan oblik vizualne umjetnosti gdje fotograf (autor umjetničkog djela) uz pomoć fotoaparata te vlastite ideje i znanja zabilježava stvari, događaje odnosno svijet oko sebe uz pomoć leće i svjetlosti. U dječjim vrtićima fotografija kao aktivnost djece još nije učestala pojava no kako se mediji i tehnologija razvijaju samo je pitanje kada će se odgojitelji ohrabriti na što veće uvođenje i ove aktivnosti.

Odmah na početku provedenog istraživanja djeca su pokazala veliki interes za fotografiju te su bili veoma nestrpljivi što se pokazalo u rezultatima istraživanja. Ovo istraživanje je potvrdilo da pri ponuđenom izboru motiva u fotografiranju djeca radije izabiru fotografirati radije ljude nego predmete, što se moglo vidjeti na fotografijama portreta na kojima su djeca fotografirala uglavnom vlastite prijatelje. Također, zbog dječje zainteresiranosti i nestrpljivosti za bavljenje ovom aktivnošću dječja pažnja je bila opala stoga se moglo u početku primjetiti kao slušanje i primjena uputa za fotografiranje od strane odgojitelja nije bila potvrdna u početku, no kako su se više bavili fotografijom sve više su učili te primjenjivali u praksi. Što samo pokazuje dječji interes, te nužnost uvođenja i upoznavanja djece s ovakvim načinom kreativnog izražavanja.

Potrebno je poticati djecu da nauče smisleno i odgovorno služiti se medijima, a posebno digitalnima, potrebno im je ponuditi odgovarajuće načine na koje se mogu upoznati s njima te kako bi mogli steći praktična iskustva. Vrlo je važno omogućavati dječje vizualno izražavanje jer se time potiče dječja mašta i kreativnost. nužno s djecom razgovarati o njihovim medijskim doživljajima i medijskim iskustvima te ih poticati da budu aktivni i da fotografiraju i iskorištavaju mogućnosti koje nude mediji kako bi se izražavali.

U dječjim vrtićima u Hrvatskoj pokreću se različiti projekti koji potiču odgojitelji na nove načine rada s medijima te ohrabrivanje za njihovo uključivanje medija u svakodnevne aktivnosti. Djeci se tako ne treba uskraćivati korištenje medija jer je to dio suvremenog svijeta.

LITERATURA

Belamarić, D. (1986.), Dijete i oblik. Zagreb: Školska knjiga

Damjanov, J. (1991.), Vizualni jezik i likovna umjetnost: Zagreb: Školska knjiga

Grgurić N., Jakubin, M. (1996.), Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb:Educa

Johnson, D. (2003), Kako upotrijebiti digitalni fotoaparat. Zagreb: Mikro knjiga

Matošević, Miličić, Pletikosa (2009.), Fotografiranje: Portreti. Zagreb: Algebra d.o.o.

Schänzel, Smith (2011.), Photography and Children: Auto-driven Photo-elicitation, Tourism Recreation Research Vol. 36, No. 1, 81-35

Uljanić, Šuran, Skoko (2016.), Zbornik radova: Suvremeni modeli rada u dječjem vrtiću i kompetencije odgojitelja, Izlaganje sa skupa: Perspektiva djeteta u igri znanstvenika i umjetnika, refleksije na istraživačke aktivnosti u vrtiću prezentirane likovnim izričajem novim medijima, 141-149

Mikić, K. (2015.), Medijska pismenost, mediji kao prijenosnici humanih poruka, ideja, vrijednosti

Preuzeto: 2.5.2016. s:

<http://kresimirmikic.com/medijska-pismenost-mediji-kao-prijenosnici-humanih-poruka-ideja-vrijednosti/> /

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Fotografija> (preuzeto 15.9.2016.)